

МОХОПОДІБНІ СЕЛІТЕБНОЇ ЗОНИ М. ЛУБНИ

Гапон Ю.В., Дзюбло Я.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Місто, як відомо, є осередком існування флори та рослинності, які формуються як під впливом природних чинників (абіотичних і біотичних), так із участю антропогенного фактору. Останній іноді відіграє вирішальну роль у формуванні міських екотопів та субстратів, в тому числі і для зростання мохоподібних. Адже від людини та її діяльності, насамперед, залежить специфіка міського середовища та умови для формування флори і рослинності. Мохоподібні не є винятком, адже різноманітність субстратів для їхнього поселення в місті пов'язана з впливом антропогенного фактору. Саме в урбоекосистемах трапляються субстрати, які не мають аналогів у природі [2]. Субстрати природного походження є в місті значно трансформованими.

Міські екосистеми не є однотипними. Вони диференціюються на різні зони, які мають свої особливості. Це селітебна, промислова, рекреаційна та ін. Особливу роль в розповсюдженні мохоподібних відіграє селітебна зона, адже вона включає не лише житлову забудову, а й зелені насадження та ін. Мохи однієї з таких зон, а саме селітебної зони м. Лубни і досліджувалися нами. Завданнями роботи був збір і гербаризація зразків мохоподібних, встановлення специфіки видового складу та з'ясування еколого-біологічних та еколого-ценотичних особливостей виявлених видів.

Гербарний матеріал мохоподібних було зібрано протягом експедиційних виїздів 2014 — 2015 рр. в м. Лубни, до його селітебної зони. Всього зібрано 54 пакети зразків бріофітів. Мохоподібні визначалися згідно існуючих вимог [3]. Їх назви наведені за «Чеклістом мохоподібних України» [1].

У результаті наших досліджень в селітебній зоні м. Лубни виявлено 33 види бріофітів. Відділ *Marchantiophyta* репрезентований двома видами, з двох родів, двох родин, двох порядків, двох класів. Відділ *Bryophyta* — 31 видом з 22 родів, 13 родин, дев'яти порядків, класу *Bryopsida*. Родинний та родовий спектри бріофлори характеризуються перевагою одно- та двовидових (11 родин) родин, та одно- і двовидових (22) родів. Найбагатше представлена родина *Pottiaceae* (7 видів), *Ortotrichaceae*, *Bryaceae*, *Brachytheciaceae* мають по чотири види кожна. Більше, ніж два види мають роди *Ortotrichum*, *Bryum* (по чотири види). Як відомо, перевага у флорі малочисельних родів і родин свідчить про її міграційний, неустале-ний характер. Це є специфікою міських бріофлор, адже вони формуються як із залишків природної флори, так із видів антропофільних, рудеральних. Це підтверджується багатством у флорі родин *Pottiaceae* та *Bryaceae*, до складу яких і входять такі види. Вони, переважно, пов'язані в своєму поширенні з антропогенними екотопами: фундаментами та дахами будинків (*Tortula aestiva* (Schultz) P. Beauv., *T. Murális* Hedw., *Syntrichia ruralis* (Hedw.) F. Weber & Mohr, *Bryum argenteum* Hedw. *B. caespitium* Hedw. та порушеними, оброблюваними ґрунтами: *Funaria hygrometrica* Hedw., *Barbula unguiculata* Hedw., *Phascum cuspidatum* Hedw., *Phascum piliferum* Hedw. Відносне багатство родин *Ortotrichaceae*, *Brachytheciaceae* пояснюється наявністю в селітебній зоні фруктових садів, парків, скверів, різновікових вуличних насаджень, поодиноких дерев *Acer negundo* L. *A. platanooides* L., *Fraxinus excelsior* L., кора яких сприятлива для зростання мохів.

У еколого-біологічній структурі бріофлори за відношенням до світла переважають геліосціофіти (13 видів) та геліофіти (11 видів), а за відношенням до вологи — ксерофіти (11 видів). За приуроченістю до субстрату переважають епігейні види (17 видів), участь інших груп значно менша. Вони представлені кількома видами кожна: епіфіти — сімома, епіліти — шістьма, епіксили — двома (*Hypnum reptile* Rich., *Platygyrium repens* (Brid.) Schimp.

Група епігеїв не є однорідною. Широко представлені бріофіти порушеного ґрунту. Це: *Marchantia polymórpha* L., *Physcomitrium pyriforme* (Hedw.) Bruch & Schimp., *Fissidens bryóides* Hedw. *Barbula unguiculáta* Hedw. Вони частіше приурочені до оброблюваних земель: пристовбурових ділянок навколо фруктових дерев, огородів, новостворених газонів та ін. На задернованих ґрунтах відмічені *Amblystegium juratzkánum* Schimp., *Hygroamblystegium váríum* (Hedw.) Mönk., *Oxyrrhynchium híans* (Hedw.) Loeske, *Brachythecium albicans* (Hedw.) Schimp., *B. salebrósum* (Hoffm. ex F. Weber & Mohr) Schimp.

Типовими епіфітами фруктових садів, парків, скверів та вуличних насаджень є види: *Orthotrichum pállens* Bruch ex Brid., *O. pumilum* Sw., *O. obtusifolium* Brid., *O. speciosum* Nees., *Leskea polycarpa* Hedw., *Pylaisia polyantha* (Hedw.) Schimp. Селітебна зона міста характеризується різноманітністю епілітних субстратів (фундаменти та дахи будинків, різні бетонні та гранітні споруди та ін.). Тому своєрідною є група епілітів, яка складається як з облігатних (*Tortula aestiva* (Schultz) P. Beauv., *Tortula muralis* Hedw., *Schistidium apocárpum* (Hedw.) Bruch & Schimp. *Grimmia pulvináta* (Hedw.) Sm.), так і факультативних видів (*Syntrichia ruralis* (Hedw.) F. Weber & D. Mohr, *Bryum argénteum* Hedw. *Bryum caespitícium* Hedw.).

За рН субстратом у досліджуваній бріофлорі переважають нейтрофіли та індиферентні (по 11 видів) мохи. Основу її за еколого-ценотичною приуроченістю становлять лісові види (14 види). Зі значним антропогенним навантаженням пов'язана наявність евритопних (шість видів), степових та петрофітних (по п'ять) мохів. У складі біоморф виявлено 11 груп, серед яких переважають мохи з життєвою формою низька пухка дернинка (сім видів), плоский килим, низька щільна дернинка (по п'ять).

Згідно географічного аналізу, досліджувана бріофлора характеризується як неморальна (15 видів) з участю космополітних видів.

Отже, бріофлора селітебної зони м. Лубни є типовою для більшості досліджуваних нами міст. Вона формується під значним впливом антропогенного фактору.

Література

1. Бойко М. Ф. Чекліст мохоподібних України / М. Ф. Бойко. — Херсон, Айлант, 2008. — 232 с.
2. Барсуков О.О., Яроцький В.Ю. Мохоподібні зелених насаджень м. Харкова // Лісівництво і агролісцеліорація: Зб. наук. праць— Харків: УкрНДЛГА, 2009. — Вип. 116. — С. 250-259.
3. Бачуріна Г.Ф., Партика Л.Я. Печеночники и мхи Украины и смежных территорий. — К. : Наук. думка, 1979. — 204 с.